

Стефан Анчев¹

Великотрновски универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Бугарска

БАЛКАН У ЗАПАДНОЈ ПОЛИТИЦИ У ПОСЛЕДЊИХ 85 ГОДИНА – ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Резиме: Након Великог рата, у међуратном периоду који је трајао од 1918. до 1939. године, Балкан је био подељен на победнике и поражене. Након потписивања мировних уговора и повлачења нових граница у Европи (што нису биле једине последице Првог светског рата), нико у Европи ко се озбиљно бавио политиком није веровао да је обезбеђен трајан мир. Резултат рата на Балкану био је подељен утицај западних земаља у свакој од балканских земаља. То је произвело стварање пактова за очување status quo-a. После Другог светског рата, није дошло до значајније промене граница на Балкану, али је Запад губио значајан део своје политичке и економске позиције у региону. Рат за „изгубљене ресурсе“ описује се као „хладни рат“, тј. идеолошки рат. У раду ће се посветити пажња главном мотиву конфронтације између великих сила, при чему се неће залазити далеко у историју. Од Тројанског рата до данашњих дешавања у Украјини, узрок конфронтације увек је био економски везан за било шта што може утицати на јавно мњење и манипулацију њиме. Главни мотив за прављење разлике у новијој историји између „хладног“ и „топлог“ рата увек је за велике силе био рат за ресурсе.

Кључне речи: рат за ресурсе, Балкан, Русија, Југославија, САД, конференције о Балкану, партнерство за мир

Након Првог светског рата, у међуратном периоду од 1918. до 1939, Балкан је подељен на победнике и побеђене. Након потписивања споразума о миру и новог прекрајања граница Европе (и не само Европе) нико ко се озбиљније бави политиком, није веровао да је Европи загарантован дуговечни мир. Резултат рата на Балкану је подељен и различит утицај Запада на сваку земљу у региону, појединачно. Његова последица је стварање удружених пактова за очување успостављеног status quo-a.

Након другог великог рата, значајнијих промена у границама на Балкану нема, но Запад губи значајан део својих политичких и економских позиција. Рат због „изгубљених ресурса“ је назван „хладним ратом“, односно идеолошким ратом. Овде ћу поменути неколико ствари у вези са главним мотивом сукоба између великих земаља. Не морам ићи предалеко у прошлост да бих документовао своје тврдње. Од

¹ stivanch@yandex.ru

Тројанског рата до данашњих дешавања везаних за Украјину, разлог је увек био економски, а повезан са било чим што се може искористити да утиче/манипулише јавним мњењем. Основни мотив за сукобе, за које се у новијој историји употребљавају дефиниције „врућих“ и „хладних“ ратова са одређеним идеолошким узроцима је заправо увек *рат за ресурсе*.

У наставку ћу се фокусирати на неколико кључних тачака које доказују тежње балканских држава да се уједине да би испуниле жељу великих покровитеља, као и на доследну политику Запада да оствари своје циљеве – успостављање политичке и економске доминације у региону у циљу коришћења њихових ресурса и положаја у процесу глобализације. У вези са тим имам на уму Балканске конференције од 1930. до 1933. године, стварање Партнерства за мир на Балкану 1994. године и колапс друге Југославије.

На почетку XX века британски геополитичар Харолд Мек Киндер развија концепт „евроазијске територије“ која укључује цео Сибир и значајан део централне Азије. Касније се појављује и концепт „срца“ – Централне и Источне Европе као важног полазишта за доминацију на старом континенту. Доследност у њиховом овладавању и коришћењу „рецепта“ за геополитичку моћ широм свет изгледа овако: „Онај ко контролише Источну Европу влада „срцем“ Земље; Онај ко управља „срцем“ земље влада Светским острвом (Евроазијом); Ко управља Евроазијом влада светом“ (Бжежински, 1999: 52). Овај концепт има новију немачку верзију Карла Хаусхофера – „Drang nach Osten“, скраћену и не тако описну колико је то претходна: „Ко год контролише периферију Евроазије (подразумева се – Источну Европу – мој ком.), он контролише Евроазију, а ко контролише Евроазију, он управља судбином света“ (*Длинные телеграммы*, 1997: 3–4; Brown, 1990: 52).

Балканске конференције одржане у периоду 1930–1933. представљају још један у низу покушаја да се створи заједница која би укључила све земље полуострва. Након потписивања Бријан-Келоговог пакта (1928), у лето 1929. Аристид Бријан развија идеју за организовање европских земаља у оквиру једне заједнице, нудећи за њу различита имена – Европска конфедерација, Паневропа, Сједињене Европске Државе. Циљ је укидање граница између земаља у Европи и уједињење европских земаља под заједничком савезном управом. Овим се тражи не само очување мира у Европи, већ и стварање услова за економски просперитет континента и даљи развој европске културе. Укупно четири балканске конференције се одржавају сваке године у периоду од 1930. до 1933. године. У току дискусије широко је прихваћен слоган *Балкан балканским народима*, који је убрзо постао политичка основа балканског уједињења. Најјасније тумачење овог слогана дају југословенски представници. Разматра се могућност уједињења балканских народа у федерацију која покрива површину од 1,25 милиона квадратних километара, која је подручје два пута веће од Француске и са 50 милиона становника. Према магазину „Les Balkans“ ово ће бити трећа најважнија земља у Европи после Немачке и СССР-а.

У релности, међутим, балканске конференције не доводе до унапред прокламованог јединства међу балканским народима и њиховим државама. Након њиховог завршетка много одлука остаје нерелизовано. На потписивању пакта Балканске Антанте, А. Папанастасиу напомиње да његови аутори нису узели у обзир предлоге конференција. Током балканских конференција улаже се напор да се реше нагомилане контрадикције. На крају оне имају улогу политичких и јавних механизма за решавање проблема пре припреме и потписивања Балканске антанте (деталније у: Арсов, 1968; Кашкин 1970).

Дешавања у Европи, на крају двадесетог века мењају политичку конфигурацију између два економско-војно-политичка блока која постоји скоро пола века. На мапи континента јављају се нове државе, које су редовна појава након великог светског рата. Суштински говорећи, мора се признати да је Запад победио у хладном рату. Друго је питање, међутим, да ли је овај рат окончан, или је прошла његова одлучујућа, али не и коначна фаза. Нова подела глобалног утицаја је униполарна са само једним лидером – Сједињеним Америчким Државама. Као што се догодило након Првог светског рата, униполарни модел победника ускоро је подељен. Уговор из Мастрихта (7. фебруара 1992) и увођење евра (1. јануара 1999) као валуте ЕУ, није само разоткрило другу страну глобализације, већ је открило и њене истинске претензије. У пракси, спирала историје је довела до још једног „деја ву“ догађаја који су уследили после Првог светског рата, када је униполарни модел победника убрзо постао двополни. СССР/Русија и тада и сада је под утицајем унутрашњих промена које је за одређени временски период изолују од света и европске политичке сцене. Политичка и државно-структурна реалност на Балкану се разликује уочи Другог светског рата, после њега и данас. До почетка рата, балканске земље су под економским и политичким утицајем Запада. Након његовог краја Запад губи апсолутну доминацију, јер је дошло до одређеног парирања између два нова блока, јер се појављује и представник земаља несврстаних. Данас се ситуација вратила у шему из 1939, са појединачним или заједничким утицајем западних земаља, али са промењеним бројем балканских држава.

Амбиција Америке да доминира на глобалном плану је политички циљ на почетку Другог светског рата. У својој књизи „Амерички век“ Д. Луче, саветник владе и један од уредника часописа *Time*, написао је „Историјска мисија Сједињених Држава је да направе двадесети век – америчким веком, а цели свет – америчким светом“ (Lucas, 1941: 1–14; цитирано према: Плашинский 2002, 69).

Тај циљ је донекле остварен на крају века. То значи да би свет требало да призна САД као јединствену и најмоћнију земљу која може да намеће своје циљеве, онакве какве Американци сматрају правилним, и таквим средствима које сматрају неопходним (Грајнер, 1986: 19).

Хенри Кисинџер описује Сједињене Америчке Државе после Другог светског рата, као „толико моћне, да дају себи за право да преобликују свет по својим мерама“ (Батјок и Евстафјев, 1994: 95; Плашинский, 2002: 69).

„Партнерство за мир“ је последица збивања након распада Источног блока и касније – политике САД и њених западних савезника у циљу територијалног проширења на исток. Формална иницијатива долази од нових шефова држава земаља у којима је победила демократија – Пољске, Чешке, Мађарске. Они позивају САД да им помогне да се придруже западним структурама безбедности, због страха од „агресивне политике Русије“ (Asmus, 2002). Пре посете председника Клинтона Европи, политички сигнали по овом питању су веома противуречни. На састанку министара спољних послова у Атини јуна 1993. године, амерички државни секретар Ворен Кристофер је изјавио да ширење НАТО пакта „није приоритет у овом тренутку“. У септембру исте године саветник за националну безбедност Ентони Лејк је изјавио да ће потискивање комунизма бити замењено ширењем подручја демократије и тржишне економије (Goldgeier, 1998: 83–102).² Идеја долази од врховног команданта савезничких снага НАТО пакта у Европи генерала Џона Шаликашвилија (Шали), који предлаже неколико идеја за сарадњу са војскама земаља (већ бившег Источног блока), у којима је већ победила демократија, под називом „Peacekeeping Partnership“. Касније Џозеф Круз, као заменик – помоћник министра одбране Сједињених Држава за Европу и НАТО-а, преформулише назив у познато „Партнерство за мир“ – PFP („Партнерство за мир“) (Goldstein, 2002: 82–90; Примаков, 2000: 211–214). Године 1994, 11. јануара шефови држава НАТО пакта одобравају иницијативу Америке „Партнерство за мир“, који ступа на снагу. Ова организација је претходно обавезала земље кандидата за чланство у НАТО пакту бројним условима које морају задовољити. У пракси, потписаници „Партнерства за мир“ и немају другу војну и политичку алтернативу него потчињавање америчкој политици проширења НАТО пакта на исток преко искоришћавања њихових територија. Следеће године почиње и Медитерански дијалог (Mediterranean Dialogue – 1995) за сарадњу са седам земаља тог региона: Алжиром, Египтом, Израелом, Јорданом, Мауританијом, Мароком и Тунисом, а у 2004. години и Иницијатива Истанбула за сарадњу са НАТО-ом (Рачев, 2014: 3).³ Очигледно је стремљење Сједињених Држава да искористи ситуацију шока након распада СССР-а и биполарни модел за наметање свог војног, политичког и економског утицаја што је могуће више на исток у односу на своје границе из времена хладног рата.

На следећим страницама, фокусираћу се на главне факторе и процесе у вези са распадом Југославије. Њихова успешна примена на великој балканској земљи, очигледно је дала жељене резултате јер су представници власти у Сједињеним Државама применили „југословенски“ рецепт у Ираку, Египту, Либији, Сирији и Украјини.

Процеси везани за распад Југославије су унапред одређени и доследно спроведени. Документа откривена у Сједињеним Америчким

² Johns Hopkins, University, School of Advanced International Studies, 21 September 1993, <http://www.fas.org/news/usa/1993/usa-930921.htm> [12.12.2014]

³ Алиансът и неговите партньори: акценти и перспективи след срещата на НАТО в Чикаго. // <http://geopolitica.eu/actualno/1288> [12.12.2014]

Државама показују да је разбијање Источног блока добро планиран и методично реализован десетогодишњи процес. Интересовање побуђује директива која се односи на америчку политику према Југославији председника Р. Регана од 19. марта 1984, позната као НСДД 133.⁴

Она се појављује четири године након смрти Јосипа Броза Тита, када су тамо већ на снази услови ММФ-а и Светске банке након чега следи директива НСДД 54 од 2. септембра 1982. године, која опредељује политику Сједињених Држава у односу према земљама Источне Европе (без Југославије). Основни политички правац наведен у документу се односи на спровођење таквих акција које би обезбедиле „независну, економски одрживу, стабилну и војно способну Југославију“ која ће „служити интересима Запада и Сједињених Америчких Држава“. У документу из марта 1984, истиче се спремност САД да „подржи независност, територијални интегритет и национално јединство Југославије“, да би се супротставили кубанском и совјетском утицају у Покрету несврстаних, као и „да се води дугогодишњи дијалог са југословенским лидерима о питањима од заједничког интереса и значаја“ (Ibid). По својим претензијама тај документ подсећа на политику Вашингтона из раних педесетих, након сукоба између Стаљина и Тита, када се прави покушај стварања нове балканске Антанте између Југославије, Грчке и Турске усмерене против СССР-а и социјалистичких земаља на Балкану.

Генерално узевши, главни разлози који су довели до распада Југославије су економски, историјски и политички. Неки аналитичари истичу детаљније разлоге који су довели до катастрофалних промена по њену државност: економска криза; стара (историјска) међусобна национална нетрпељивост међу народима који улазе у њен састав; национализам; културолошке разлике; спољни фактор повезан са међународним дешавањима; улога појединаца који су били у власти или су се борили за њу; различитости у самој структури Југославије, другачији од оних које се односе на „националну државу“, као и структурно-институционални разлози (Киряков и Волков; Jovic, 2003).

Овим приликом нећу детаљније писати о томе, али желим да скренем пажњу на изостављање *религиозног фактора* код свих западних истраживача, а управо је он са међунационалним сукобима главни мотив западне пропаганде против Срба. Врло је интересантно повезати ове процесе у свим земљама Источног блока, али се у овом раду неће разматрати тај образац.

За разлику од свих осталих земаља Источног блока, економски фактор је водећи у дестабилизацији и распаду Југославије. Код осталих је он био пратећи део шок терапије и „инвазије“ демократије. За САД и њене западне савезнице, Југославија је најпожељнији циљ политичких претензија и да би се он остварио, не штеде се средства. После дешавања на Видовдан 1948. она је била земаља већ ван Совјетског блока, но исто тако и изван структура НАТО пакта. Први кораци ка привлачењу Југославије ка западним интересима је било

4 U.S. Policy Toward Eastern Europe NSC-NSDD-133 – <http://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-133.htm> [12.12.2014]

ослобађање 19. јула 1948. године, „замрзнутих“ у Сједињеним Државама југословенских средстава и имовине у вредности од 48 милиона долара депонованих од стране краљевске југословенске владе за време Другог светског рата. У мају 1949. Тито се сreo у Београду са Ф. Маклином, главешином раније британске војне мисије у штабу Народноослободилачке војске Југославије. Пред њим, он дефинише будућност Југославије као зависне од западне помоћи у форми кредита и испоруке робе. Дана 17. новембра 1949. године Стејт департамент озбиљно разматра могућност војног сукоба између СССР-а и суседних земаља Југославије које га подржавају, као и могућности НАТО пакта да одговори на такву ситуацију. У вези са тим, неколико дана касније, Савет за националну безбедност Сједињених Држава и Обједињени комитет генералштаба (Joint Chiefs of Staff) одлучио је да уместо продаје оружја Југославији, њој *пружи бесплатну помоћ у случају рата*. Вероватно се у том тренутку рађа идеја за стварање још једног балканског пакта између Југославије, Грчке и Турске у циљу ојачавања позиције НАТО пакта у региону, против војске балканских земаља у Совјетском блоку.

Средином децембра 1950. Сједињене Државе одобравају „Закон за хитну помоћ Југославији“, а после тога и Велика Британија се залаже за ову иницијативу. Помоћ је у вредности 50 милиона долара и 5 милиона фунти стерлинга (Василјева, 265–266; Баев, 1995: 121–123; Бояджијева, 2000: 49–53; Стјкалин, 2007: 180–181).

Финансирање Југославије као земље ван домета политичког утицаја СССР-а постаје битан део америчке политике на Балкану. У септембру 1949. Експорт-импорт банка у Америци је одобрила кредит од 20 милиона долара Југославији, што је и први корак у њеној политици према тој балканској земљи. До пролећа 1950. укупна вредност кредита била је 40 милиона долара. Водећи фактор у америчкој политици постаје очување независности Југославије, неопходне за њену улогу у шеми одбране Северноатлантске зоне, као и за безбедност Сједињених држава (Никова, 1989: 99–101). То је мотив њиховог осигурања, који постаје кључна ствар у било којој америчкој експанзији, без обзира на њену природу и изабрану политичку локацију у свету.

Економска зависност Југославије од Запада поново се јавља у другој половини седамдесетих година, а после Титове смрти, постаје фатална за постојање државе. После увођења „Закона за сопствени развој република“, 1974. године у Југославији, оне стичу право на слободну спољну трговину и узимање кредита у западним банкама за развој своје економије. Последице ове аутономије додатно повећавају спољни дуг СФРЈ. После усвојених закона 1976. године, ова ситуација се додатно погоршава. Тако је, на крају године, спољни дуг Југославије био 7,9 милијарди долара, наредне 1978. он је већ био 14 милијарди долара, а 1980. 20 милијарди (Benson, 2001: 133–134; Вилић и Тодоровић, 1995: 149–150). Када су крајем 1982. инострани кредитори захтевали исплату узетих кредита, држава се нашла у ћорсокаку, јер није имала довољно средстава ни да плати каматну стопу. Као одговор на то, у периоду од 1982. до 1983, ММФ сматра ову си-

туаију банкротом Југославије и почиње продају државне имовине изван граница земље (Вилић и Тодоровић, 1995: 154). Ови догађаји дешавају се неколико месеци после Титове смрти и поклапају се са усвајањем директиве NSDD 54 2. септембра 1982. која се односи на политику САД према земљама Источног блока.

Према многим аналитичарима, средином осамдесетих држава престаје да постоји као јединствен економски комплекс. Две трећине производње не излази изван Југославије, већ се размењује међу републикама. Иако је 1982. године усвојен „Дугорочни програм економске стабилизације“, проблеми који се односе на регулисање кризе нису решени (Гуськова, 2001: 64; Јовић, 2003: 68–69; Кириљков и Волкова).

Догађаји који следе у 1983. и после ње додатно погоршавају критичну ситуацију. Упркос отварању златних резерви земље, инфлација назадрживо расте. У периоду од 1979–1985, динар је девалвирао за 90%. Стопа незапослености расте. У великим предузећима је отпуштен велики број запослених да се уштеди новац за високо квалификоване раднике. Године 1989. инфлација је достигла 2800% (Груздев, 2001).

За заустављање хиперинфлације у децембру исте године Савезно извршно веће (СИВ) на челу са Антоном Марковићем доноси одлуку о пакету мера које обухватају: јединствен порески систем; интеграционо тржиште за све републике; приватизацију државне и републичке имовине; деноминацију курса динара према западној немачкој марци у односу 7:1 (Ibid).

Банкрот земље омогућава Сједињеним Државама да користе и друге прилике које би требало да доведу до распада Југославије. По мишљењу идеолога америчке империјалне политике З. Бжежинског, за искорењивање комунизма у Југославији је неопходно следеће: подршка разних опозиционих група у земљи и њихових лидера – дисидентата; међу члановима влада охрабривати оне који су против совјетског утицаја; распаљивати национализам и сепаратизам, чија је идеологија јача од комунистичке; супротстављати међусобно народе у Југославији; користити медије за антикомунистичку пропаганду и манипулацију јавним мњењем; промовисати вредности америчког друштва које би требало упоредити са садашњом ситуацијом у Југославији; на међународном плану изазвати раскол у Покрету несврстаних (Вилић и Тодоровић, 1995: 102–105). Очигледно је да се те исте инструкције, са неким малим нијансама, примењују наредних година у земљама у којима треба да се уклони по мишљењу Вашингтона неподобна влада и да се на власт доведу послушне „демократе“. Зарад могућности да владају, они обезбеђују Сједињеним Државама коришћење ресурса сопствене земље. У политичкој сфери ове „револуције“ добијају различите „нежне“ називе да би биле атрактивне учесницима и да би умањиле њихове последице “.

Након економске и финансијске дестабилизације Југославије, ради се на њеном политичком разбијању кроз оживљавање национализма и сећања на блиска историјска дешавања. Још почетком шездесетих у највишим политичким круговима САД планира се нова политичка стратегија за земље Источне Европе. У нормализацији односа

са СССР-ом, питање америчко-југословенских односа постаје посебно актуелно. Према новоизабраном председнику Д. Кенедију борба против комунизма треба да започне управо од Југославије.⁵ Ради се на идеји „јаке Југославије, која би могла искористити свој положај међу комунистичким земљама ван Совјетског блока чиме би се подстакло незадовољство у земљама бившег Источног блока и њихово противљење СССР-у“ (Космач, 2008: 2). Учешћем у Покрету несврстаних, Југославија постаје лидер трећег света. Флексибилна и избалансирана политика Тита у раним шездесетим, разочарава Вашингтон (Павлов и Пашинцева, 2010: 189–191).

Таква политика САД је настављена и за време Р. Никсона у раним седамдесетим. Направљене су процене за њен развој и после напуштања власти Тита. Југословенски војни експерти сматрају да САД неће започети рат са земљама источне Европе, нарочито с обзиром на нуклеарно наоружање. Исто мишљење се заступа и у меморандумима ЦИА, у којима се дозвољава у случају опасности, постоји заједничка акција са НАТО-ом⁶.

У раним осамдесетим Сједињене Америчке Државе стварају „доктрину сукоба у малом обиму“, што заправо означава изазивање локалних ратова, грађанских или ратова између малих земаља. Доктрина обухвата и подршку антикомунистичких догађаја у социјалистичким земљама, под чим се подразумева изазвати размирице и терористичке акте. Године 1982, у Сједињеним Државама се оснива фонд „програм помоћи за развој демократије“, који има за циљ финансирање горе наведених догађаја. Према Л. Иглбергер то је „основа америчке спољне политике“.⁷ Из тог програма се финансира опозиција и „демократске“ револуције на Балкану крајем осамдесетих.

У раним деведесетим Југославија је и даље једина балканска земља у којој је још увек на власти комунистичка партија, а у имену земље стоји термин „социјалистичка“. За западну деструктивну политику јако је погодан њен вишенационалан карактер, све веће социјалне тензије између република изазване економском кризом, која може лако прећи у националну и верску мржњу. И не европска земља, већ опет САД је катализатор насталих сукоба. Године 1990, 26. априла, Конгрес је разматрао и усвојио резолуцију од 11 тачака за „кршење људских права у јужној Југославији“, тј. јужној Србија (прим. моја). Главни захтеви у њој су: повратак аутономном статусу Косова; заустављање кршења људских права; замрзавање југословенског извоза и заустављање доделе кредита земљи, док југословенски грађани при том немају ранија права (Груздев, 2001).

Такво цинично мешање у управљање сувереном државом се

5 Face-to Face, Nixon-Kennedy www.jfklibrary.org/Historical+Resources/Archives/Reference+Desk/Speeches/JFK/JFK+Pre-Pres [12.12.2014]

6 Nixon Presidential Materials Staff. National Security Council Memorandums . June 15, 1971. URL: http://www.nixonlibrary.gov/virtuallibrary/documents/nssm/nssm_129.pdf [12.12.2014]

7 Т. В. Вакулова, *Взаимосвязь внутренних и внешних факторов этнополитического конфликта* http://fsn.fhum.info/pdf/145/145_43.pdf [12.12.2014]

може изједначити са начином на који се односи западни колонијалиста који се поставља у локални парламент, одређујући која партија ће управљати и ко мора бити премијер.

Балкан је од експерименталног поља западне и руске дипломатије у деветнаестом веку постепено постао важан регион у процесу глобализације. Догађаји с краја двадесетог века на Балкану, наставаљају се и ових првих 14 година новог века. Шеме економског и финансијског уништавања изабране земље, грађански рат, национални и верски сукоби поново су коришћени у политици коју спроводи Америка и западна демократија. Подела на „добре“ и „лоше“ зависи искључиво од тога да ли је владајућа партија на страни Сједињених Држава и да ли је спремна да понуди своје ресурсе зарад одговарајуће подршке, или је против њиховог мешања, уколико следи другачије принципе, жели да води независну политику, или има другог спољњег покровитеља.

Процес глобализације је избрисао било какве илузије о независности малих држава (у политичком, економском и војном смислу). Понашање државника малих земаља које се не уклапа у тај образац може бити или још увек некажњена наивност или прикривен цинизам.

ЛИТЕРАТУРА

- Алиансът и неговите партньори: акценти и перспективи след срецата на НАТО в Чикаго.* <http://geopolitica.eu/actualno/1288> [12.12.2014]
- Арсов, П. *Буржоазното движение за Балканско разбирателство / Балканските конференции (1930–1933). Годишник на катедрата по научен комунизъм при ВУЗ*, кн. 1–2. С. 1968.
- Asmus, Ronald D. *Opening NATO's Door: How the Alliance Remade itself for a New Era?* New York: Columbia University Press, 2002.
- Баев, Ы. *Военнополитическите конфликти след Втората световна война и България.* С, 1995.
- Батюк, В. И. и Д. Г. Евстафьев. „Геополитический контекст начала “холодной войны”: уроки для 90–х годов“. *США: экономика, политика, идеология* 10 (1994): 2–35.
- Benson. L. *Yugoslavia: A Concise History.* New York: Palgrave, 2001.
- Бжезинский, З. *Великая шахматная доска. Господство Америки и её геостратегические императивы.* Москва: Международные отношения, 1999.
- Бояджиева, Н. *САЩ и конфликтът в Босна и Херцеговина (1989–1995).* С, 2000.
- Brown, C. ed. *Centerstage. American Diplomacy since World War II.* New York: Holmes & Meier Publishers, Inc., 1990.
- Вакулова, Т. В. *Взаимосвязь внутренних и внешних факторов этнополитического конфликта.* http://fsn.fhum.info/pdf/145/145_43.pdf [12.12.2014]

- Васильева, Н. и В. Гаврилов. *Балканский тупик? Историческая судьба Югославии в XX веке*. М., 2000.
- Вилић, Д. и Б. Тодоровић. *Разбијање Југославије*. Београд, 1995.
- Goldgeier, James M. "NATO Expansion: The Anatomy of a Decision". *Washington Quarterly* 21, 1 (1998).
- Goldstein, Lyle J. „Making the Most of Central Asian Partnerships”. *Joint Forces Quarterly* 31 (2002).
- Грајнер, Б. *Американская внешняя политика от Трумэна до наших дней*. М., 1986.
- Груздев, И. С. *Предпосылки и причины распада Социалистической Федеративной Республики Югославии*. М, 2001. <http://srbija.narod.ru/prichiny.html> [12.12.2014.]
- Гуськова, Е. *История Югославского кризиса (1990–2000)*. М., 2001.
- Длинные телеграммы. Документы начала „холодной войны”*. Томск, 1997.
- Jović, D. *Jugoslavija: država koja odumrla: uspon, kriza i pad Kardeljeve Jugoslavije: (1974–1990)*. Zagreb: 2003.
- Кашкин Н. С. *Балканские конференции (1930–1934)*. Actes du premier congrès international des Études Balkaniques et Sud-Est Européennes. T. V. S. 1970.
- Киряков, Ю. С. и Е. Г. Волков. *Факторы распада СФРЮ и СССР: сравнительно–типологический анализ*. <http://www.pandia.ru/text/77/337/67070.php> (30. 10. 2014.)
- Космач, Е. Н., „Д. Кеннеди и Югославия: выработка внешнеполитического курса США“. *Российские славянские исследования*, том 3. 2008.
- Luce, H. R. *The American Century*. New York: Time, 1941.
- Никова, Е. „Икономически аспекти на политиката на САЩ към балканските социалистически страни“. В *Балканите след Втората световна война. Том 3: Проблеми на социалистическите страни*, 92–144. С.: Издателство на БАН, 1989.
- Nixon Presidential Materials Staff*. National Security Council Memorandums. June 15, 1971. URL: http://www.nixonlibrary.gov/virtuallibrary/documents/nssm/nssm_129.pdf [12.12.2014]
- Павлов, В. С. и Е. О. Пашинцева. „Югославия в сфере геополитических интересов США в 60–х – начале 70–х гг“. XX века”. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского* 4 (2010). http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99999999_West_2010_4/32.pdf [12.12.2014]
- Плащинский. А. *Начальный период “холодной войны”*. http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/29151/1/2002_1_JILIR_plashchinsky_r.pdf [12.12.2014]
- Примаков, Е. *Година в голямата политика*. С, 2000.
- Распад Югославии*, 1991. <http://www.publicevents.ru/pages/96.htm> [12.12.2014]

- Рачев, В. „Партньорството за мир на НАТО: двадесет години по-късно”. CSDM Views 24 (2014).
- Стыкалин, А. С. „Титовская Югославия в поле действия советской и американской политики: размышления над монографией А.С. Аникеева“. В *Российские и славянские исследования*, Вып. 2. Минск, 2007.
- U.S. Policy Toward Eastern Europe NSC-NSDD-133*. <http://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-133.htm> [12. 12. 2014]
- Face-to Face, Nixon-Kennedy www.jfklibrary.org/Historical+Resources/Archives/Reference+Desk/Speeches/JFK/JFK+Pre-Pres [12.12.2014]
- Johns Hopkins University, School of Advanced International Studies. 21 September 1993, <http://www.fas.org/news/usa/1993/usa-930921.htm> [12.12.2014]

Stefan Ančev

THE BALKANS IN THE POLITICS OF THE WEST IN THE LAST 85 YEARS – KEY HIGHLIGHTS

Summary: After the Great War, in the interwar period 1918-1939, the Balkans was divided into winners and losers. After the signing of peace treaties and new redrawing of European borders (and not only them) no man dealing seriously with politics, did not believe that in Europe secular peace was guaranteed. The results of the war in the Balkans was shared Western influence in each of the countries in the region. The consequence is the creation of pacts / associations for the preservation of the established status quo. After the Second World War, there is no significant change of the Balkan borders, but the West was losing a significant part of its political and economic positions and influence. The war for “lost resources” is described as “cold war”, i.e. ideological war. Here I will say a few words about the main motive of the confrontation among the major countries. I will not go too far back in history to present arguments for my claims. From the Trojan War to today’s events related to Ukraine, the reason has always been economically tied to anything else that can be used to influence / manipulate public opinion. The main motive for using the distinction of the “hot” and “cold” wars in the recent history on the part of the great powers was their attempt to conceal the fact that they were actually waging wars for resources.

Key words: war for resources, the Balkans, Russia, Yugoslavia, USA, Balkan conferences, Partnership for Peace.

Превод са бугарског на српски језик: Кристина Петровић

